

Rozwijanie samodzielności u dzieci w wieku przedszkolnym

Samodzielność jest to umiejętność zrobienia czegoś samemu. Jest to również odrębność i niezależność od innej osoby. Przedszkolak w sposób naturalny wykazuje zainteresowanie samodzielnym wykonywaniem czynności. Osiągnięcie samodzielności jest bardzo ważnym czynnikiem sukcesu edukacyjnego dziecka. Poprzez wspieranie rozwoju ku samodzielności kształtujemy odporność psychiczną oraz uczymy się pokonywać trudności (Jędrzejowska, 2017, s. 356). Praca nad rozwojem samodzielności małego człowieka jest zadaniem, które powinno być priorytetowe dla przedszkola, ale również powinno być z zaangażowaniem wypełniane w pierwotnym środowisku czyli w najbliższej rodzinie (Jędrzejowska, 2017, s. 361).

Podstawa programowa nauczania przedszkolnego (2017) zwraca przede wszystkim uwagę na kształtowanie umiejętności samoobsługowych i higienicznych. Lecz określenie samodzielność ma wiele wymiarów. Rozróżniamy różne rodzaje samodzielności: samodzielność dnia codziennego (czynności samoobsługowe, m.in. dbanie o czystość, ubieranie i rozbieranie się), samodzielność społeczna (czynności gospodarczo porządkowe czy praca na rzecz innych), samodzielność organizacyjna (umiejętność organizowania czasu i zabawy), samodzielność w ocenianiu zachowania własnego i innych oraz samodzielność w zadaniu (wywiązywanie się z zadania) (Andrzejewska, Wierucka, 2009, s. 30).

Dlaczego samodzielność dla dziecka jest tak ważna?

Wysoki poziom samodzielności wpływa korzystnie na samoocenę dziecka i kształtuje wiarę w siebie i w swoje możliwości. Stale zwiększająca się samodzielność dziecka stwarza mu warunki do tworzenia pozytywnego obrazu samego siebie. Ponad to, zwiększa kompetencje społeczne dziecka ułatwiając mu funkcjonowanie w grupie. Dążenie do nabywania nowych umiejętności stanowi o poczuciu sprawczości i skuteczności dziecka, a co za tym idzie stanowi napęd do rozwoju. Możliwość rozwijania samodzielności daje maluchowi satysfakcję i wspiera rozwój logicznego myślenia (Wentrych A, 2019, s. 10).

Częstym zjawiskiem jest wyręczanie dziecka w czynnościach dnia codziennego, a jego inicjatywa bywa tłumiona. Dorośli udzielają dzieciom pomocy nawet, jeśli o nią nie prosiło. Zdarza się, że kierują w stronę dziecka komunikaty, które blokują jego próby samodzielnych aktywności, np. „Uważaj, zrobisz sobie krzywdę”; „Jesteś jeszcze za mały, nie poradzisz sobie”; „To trudne, zrobię to za ciebie”; „Pomogę ci bo nie mamy czasu”. Takie sytuacje sprawiają, że dziecko stopniowo wycofuje się i nabywa przekonania, że ktoś zrobi to lepiej i szybciej (Jędrzejowska E., 2017, s. 356-357). Często dzieje się tak z rozpędu – zapominamy, że daną czynność można np. podzielić na etapy i

pomóc dziecku tylko w tych najtrudniejszych, pozwalając mu na całkowitą samodzielność w pozostałych.

Jakie są inne skutki wyręczania dziecko przez dorosłych?

- Uzależnienie od innych osób (szczególnie dorosłych);
- Pozbawianie okazji do nauki, rozwoju, nabywania nowych umiejętności i doświadczeń;
- Mniejsza odwaga, zaradność czy ciekawość świata;
- Występujące trudności w podejmowaniu decyzji czy działania;
- Niskie poczucie własnej wartości;
- Gorsze funkcjonowanie w grupie rówieśniczej, trudności w budowaniu relacji, postawa bierności;
- Brak okazji do poczucia zadowolenia z siebie oraz do doświadczenia porażki (Jędrzejowska E., 2017, s. 357).

Dlatego już od wczesnych lat życia należy mocno wspierać rozwój samodzielności. Jej niski stopień uwidoczni się potem we wszystkich aspektach życia dziecka.

Mechanizmem rozwoju samodzielności dzieci jest m.in. gromadzenie doświadczeń poprzez własną aktywność, nacisk społeczny czy modelowanie zachowań przez osoby dorosłe. Rozwój niezależnych od otoczenia zachowań nie nastąpi bez samodzielnych prób działania dziecka. Środowisko musi zapewnić jej możliwość trenowania przyswojonych wzorów zachowań w różnych sytuacjach. Mechanizm związany z naciskiem społecznym sugeruje, że środowisko formułuje wobec młodego człowieka określone oczekiwania dotyczące postaw i umiejętności, które powinna przejawiać osoba samodzielna w danym wieku. Natomiast mechanizm modelowania zachowań to możliwość nauki poprzez obserwacje innych osób (Jezińska-Wiejak E., „Samodzielność” , www.p34.edu.gdansk.pl, (dostęp: 20.02.2023)).

Jak pomóc dziecku w osiągnięciu sukcesów w zakresie samodzielności?

- Należy stworzyć bezpieczną przestrzeń wokół dziecka. Dziecko potrzebuje mieć możliwość żeby robić różne rzeczy swoimi sposobami, wymyślać swoje rozwiązania różnych problemów, podejmować swoje decyzje (początkowo w tym, jak się bawi).
- Szanujmy dziecięce decyzje i pomysły. Każdy wybór daje dziecku poczucie sprawstwa i kontroli nad swoim życiem;
- Należy doceniać wysiłki i chwalić wszelkie przejawy inicjatywy; unikajmy pouczania i ocen;
- Pozwalajmy dziecku popełniać błędy i wspierajmy w razie porażki. Błędy ukażą dziecku jego możliwości i ograniczenia, nie podcinajmy skrzydeł i nie krytykujmy.
- Oferujmy minimum pomocy (Jędrzejowska E., 2017, s. 357).

- Dawajmy sugestie i wskazówki zamiast gotowych rozwiązań. Nie spieszmy się z dawaniem odpowiedzi. Zachęcajmy dzieci do dociekań i poszukiwań, zamiast udzielania gotowej odpowiedzi na nurtujące je zagadnienie.(Lasota, Pisarzowska, 2016, s.81).

Pamiętajmy, że samodzielne dziecko to w przyszłości samodzielny dorosły, który będzie potrafił poradzić sobie z zadaniami, jakie stawia mu życie.

Bibliografia:

1. Andrzejewska J., Wierucka J., „Razem w przedszkolu. Program wychowania przedszkolnego”. WSiP, Warszawa 2009.
2. Jezierska-Wiejak E., „Samodzielność”, www.p34.edu.gdansk.pl, (dostęp: 20.02.2023)
3. Jędrzejowska E., „Samodzielność dzieci w wieku przedszkolnym”, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, 2017
4. Lasota, A., Pisarzowska, E. (2016). Pożądane cechy osobowości nauczyciela-pedagoga. „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, 4, nr 1, s. 77–88.
5. Wentrych A., „Ja sam! Ja sama! O samodzielności dziecka” „Blizej Przedszkola”, 2019, nr 4, s. 8-11.